

208 Sopar hora europea

De competir a compartir

DE COMPETIR A COMPARTIR

Josep M. Forcada i Casanovas

Ponents

DAVID MARTÍNEZ I GARCÍA

Economista. Soci director d'AddVANTE

JORDI RIERA I ROMANÍ

Catedràtic d'Educació de la Universitat Ramon Llull.
Vicerector de Política Acadèmica i adjunt
al rector de la Universitat Ramon Llull

BEGOÑA ROMAN I MAESTRE

Professora d'Ètica de la Universitat de Barcelona.
Presidenta del Comitè d'Ètica de Serveis Socials de Catalunya

JULIEN SCHMITT

Coordinador del Grup d'Empreses del Camp
d'Energia de l'Economia del Bé Comú - Barcelona

Moderadora

MARIA VIÑAS I PICH

Patrona delegada de la Fundació Carta de la Pau dirigida a l'ONU

APORTACIONS EN EL COL·LOQUI

PUBLICACIONS

DE COMPETIR A COMPARTIR

Josep M. Forcada i Casanovas

Les grans escoles de negocis, entre altres, eduquen per a la competitivitat, que no és el mateix que la competència. Aquesta és la capacitat d'estar al nivell del que es necessita per a poder fer amb responsabilitat i coneixement unes activitats determinades. La competitivitat és l'exageració d'aquestes capacitats fent-ne una activitat que condueix a superar els altres. Si no es transformés aquesta competició en una lluita en la qual fàcilment es trenquen les regles de joc, potser la societat es posaria d'acord, però avui més que mai no es pot negar que, amb astúcia, fàcilment es trepitja els altres per aconseguir uns primers llocs i es prescindeix del respecte. Fins i tot no importa la desigualtat, tot convertint-se en una forma de domini del qui té més enfront del qui té menys. La competitivitat es pot transformar en la més dura font de desigualtat, especialment pel que fa a l'economia, com pateix avui la nostra societat occidental, i convertir-se en una escalada per a aconseguir beneficis per damunt de tot. L'ambició del guany fàcilment sega la raonable dimensió social que èticament proposa un anivellament de l'economia que ajudi a estabilitzar el repartiment de la riquesa.

Avui, en certa manera, es pot entendre l'economia com un despietat joc de beneficis en favor d'un gran capital que està en mans de pocs, els quals, evidentment, sempre han de guanyar-hi, i quan no és així es produeixen terrabastalls que afecten diversos països. És innegable que el ciutadà ha d'aconseguir una defensa de la subsistència mitjançant uns esforços, sovint inassolibles per a bona part d'ells, ja que el joc de l'endeutament atordeix de manera embogida en tancar-se crèdits, en reconduir l'economia cap a unes àrees afavorides pels sectors que la dirigeixen. La subsistència vital entra en el possibilisme social, en què s'han d'establir uns ajuts socials que canvien el benestar per la possibilitat de subsistir.

És evident que hi ha una realitat social que demana uns canvis d'actitud en tots els aspectes de la nostra societat si s'aposta per compartir, és a dir, entendre que s'ha d'arribar a acords en els quals es juga el benestar de la societat. Aquests pactes, en democràcia, requereixen actituds de transigència i considerar, d'una manera lúcida, que la societat la integrem persones que tenim vida, necessitats i una llibertat que també ha de ser compartida per tots. És a dir, l'individualisme ferotge que s'havia proclamat com a ideal, avui cau en favor d'una nova integració dels individus per a superar mancances en tots els aspectes de la societat, des de l'econòmic, prou evident, fins al familiar, l'educatiu, l'empresarial, el polític, el religiós, etc. No es pot negar que en aquests nivells de complementaritat en el fet de compartir hi tenen un gran paper les comunitats socials intermèdies o xarxes de persones a les quals es pot accedir plenament sense altra obligació que sentir-se bé amb els que integren aquests grups.

Compartir avui és fer un crit a la solidaritat perquè s'obri amb força davant la precarietat. Desenvolupar aquesta capacitat serà possible si s'aflueix el desig de tenir pel de ser, per assolir una dignitat social gratificant. Potser haurem d'aprendre a gestionar, compartint i cooperant, la pobresa, la inseguretat, la incertesa per a superar pessimismes que emmalalteixen la felicitat.

Els dirigents dels règims democràtics, estan prou conscienciats per a potenciar el benestar social perquè les persones se sentin protagonistes d'autèntiques xarxes col·laboratives?

¿Potser s'ha de lluitar perquè sigui possible un nou repartiment de béns, com és ara renunciant a uns sous per compartir-los –més baixos– amb altres i, per exemple, aconseguir dos llocs de treball per a un sol sou?

Les polítiques socials i públiques d'un país són en gran part fruit de la cultura i l'educació. Eduquem per compartir i cooperar?

Compartir és una esperança.

Josep M. Forcada i Casanovas

DAVID MARTÍNEZ I GARCÍA
Economista. Soci director d'AddVANTE

Parlaré des dels punts de vista de l'economia i de les organitzacions. En aquests moments estic treballant en els models de transformació de les organitzacions. Crec que hi ha molt de competir i de compartir, i intentaré aportar la meva experiència i les meves reflexions.

Competir pot ser positiu i, en canvi, compartir pot ser negatiu. Competir no és negatiu per si mateix. Educant la competitivitat, des de la perspectiva d'assolir diferents competències per a aconseguir un objectiu, aporta certs valors positius a l'individu. Per exemple, per a ser competitiu cal treballar l'excel·lència en la disciplina personal i en la disciplina d'equip. Requereix desenvolupar competències i capacitats com la paciència, la persistència, la capacitat de planificació, la gestió, la capacitat per a acceptar la pressió, i també la capacitat de gestionar les emocions. No sé si naixem amb aquesta capacitat de competir, o la guanyem quan som molt petits, però, de fet, quan som molt petits, competim amb els nostres germans. Quan fem els estudis primaris i secundaris estem competint per unes notes. En el món dels esports, la competitivitat és un element molt potent. Per altra banda, compartir també pot ser negatiu. Mantenir models basats en un esquema de compartir pot arribar a provocar actituds de manca d'iniciativa, de manca d'actitud creativa i, fins i tot, pot portar-nos a la passivitat i limitar el propi creixement personal i, de vegades, arribar a delegar la nostra responsabilitat personal sobre una responsabilitat del grup en el qual jo ja no tinc el mateix nivell de responsabilitat. En tenim un cas molt clar i molt proper, que és el nostre propi model autonòmic a Espanya, on certes comunitats han viscut d'aquest fons de solidaritat compartit. Una actitud obsessiva o malaltissa respecte a la competitivitat portarà conseqüències negatives en els altres i, d'altra banda, una actitud malentesa i aprofitada respecte a la idea de compartir potenciarà persones dependents o que es repengen. La clau està en l'eutrapèlia, la virtut de trobar la justa mesura de les coses i, per tant, de cercar un equilibri entre competir i compartir, de forma que una qualitat compensi i pugui potenciar l'altra.

Considero que competir i compartir no són idees excloents i que poden cooperar entre elles. Per a passar de competir a compartir, probablement, l'exercici més natural i fàcil sigui fer-ho per passos, i el pas més natural seria passar de competir a col·laborar. Normalment en el món empresarial funciona d'aquesta manera, col·laborar –o cooperar. En el món empresarial tu estàs competint, i normalment passes a cooperar i per últim acabes compartint. En la família encara es veu més clar. Quan una parella comença a viure, parla moltes vegades de com compartir les tasques. En algunes parelles hi ha una persona que fa les feines i l'altra que és el col·laborador. O sigui, l'un porta el pes i l'altre col·labora. Hi ha un procés que ens permet passar de competir a compartir passant per la cooperació.

Per altra banda, si la meua actitud és de compartir, s'entén que ja sé el que cal fer i com fer-ho i, per tant, sóc autònom en la gestió de la feina que puc realitzar, perquè ja he vist quines coses falten, quines coses cal cuidar, per quines coses s'ha de vetllar, he oïrat, he ensumat, he percebut i he detectat quines són les mancances i les necessitats d'uns i d'altres. Per a compartir cal una actitud contemplativa i reflexiva que ens ajudi a veure com donar resposta a una situació i, per tant, estariem parlant d'una actitud molt més proactiva, a diferència de cooperar, que és una actitud molt més reactiva.

Compartir suposa un grau d'autonomia prèvia, saber detectar les necessitats i el que cal fer per a solucionar-les. Col·laborar seria més aviat dependre del que l'altre detecta. Compartir vol dir treballar en equip, no anar pel meu compte, sinó assumir la coresponsabilitat, la responsabilitat compartida amb els altres, i això implica un engranatge, anar a la una, haver parlat abans. És interessant observar que l'autonomia no és contradictòria amb el treball en equip, amb la coordinació amb els altres. Per això, molts autors prefereixen parlar de la interdependència. Som necessàriament dependents els uns dels altres, sense que això vulgui dir que ens hàgim de penjar o fer-nos subordinats els uns dels altres. Aprendre a compartir vol dir saber ser autònom, però no independent, sinó interdependent.

L'actitud de competició veu l'altre com un enemic i se centra en el propi ego, sigui de la persona, del grup, de l'empresa, etc. En canvi, l'actitud de compartir posa el centre en l'altra persona, que ja no és vista com un enemic. Entendre aquest concepte de compartir com a no enemic és el primer pas per a passar de competir a compartir. Per tant, probablement un factor que ajuda a passar de competir a compartir és la confiança en l'altre, en la persona, en l'organització, en l'altra empresa, etc. Un altre aspecte que pot facilitar aquest recorregut entre competir i compartir és l'existència d'un bé comú més alt que els béns individuals que pot perseguir cadascuna de les parts. Com a exemple, tenim que a Sud-àfrica existeix una ONG dirigida pel pare d'una persona assassinada en l'apartheid i la mare de l'assassí. Abans competien, i ara, en canvi, comparteixen un mateix ideal que és treballar junts, i aquest ideal fa que els motius que els enfrontaven s'hagin eliminat.

Compartint es pot competir millor. Aquest és un tema important entre les empreses i les organitzacions. Competir és absolutament necessari en el món en què estem, però probablement és més eficient competir sabent compartir. En qualsevol escola de negoci, la màxima és buscar una solució que sigui guanyes tu / guanyo jo. Persones especialistes en la resolució de conflictes parlen de cedir-cedir, i de perdre-perdre de cadascuna de les dues parts. Ens adonem que el llenguatge del món dels negocis i el de la resolució de conflictes són ben diferents.

Segon he llegit, Vera Grave, una excombatent colombiana que va deixar les armes, deia que el que més li havia costat deixar no era les armes sinó l'afany de protagonisme i de

poder. El protagonisme i l'afany de poder són les principals malalties de l'ésser que minven la capacitat de compartir. Per tant, treballar aquest afany de poder i protagonisme és la primera porta o un pas important per a passar d'aquest competir a compartir.

Un exemple molt proper que tenim de com es pot competir millor sabent compartir és el premi que acaben de rebre els germans Roca del Celler de Can Roca. Tres germans que tenen habilitats en un món absolutament competitiu com és el gastronòmic han pogut compartir totes les seves capacitats i habilitats i arribar al número u.

En un entorn com l'actual, les empreses que saben compartir són o seran més reeixides. Dues de les característiques clau que tenim en l'entorn actual són la incertesa i la complexitat. Aquests dos elements s'uneixen i són dos virus que ens estan paralitzant. Per a poder avançar en aquest entorn hem d'utilitzar dos antivirus. Contra la incertesa hem d'aplicar l'antivirus de la capacitat d'adaptació i contra la complexitat hem d'aplicar una forma de treball més intel·ligent. Per a aconseguir organitzacions més adaptables a l'entorn i més intel·ligents, que siguin capaces de superar aquesta incertesa i la complexitat, és necessari desenvolupar organitzacions que tinguin quatre característiques:

1. Que siguin més creatives; que puguin desenvolupar un pensament no convencional, un pensament lateral, un pensament diferent que busca solucions diferents als problemes corrents.
2. Amb més capacitat per a interessar-se pel que passa en l'entorn, organitzacions encuriosides per tot el que passa i que estan atentes a les noves tendències.
3. Amb capacitat de projectar, de veure més enllà del curt termini, de desenvolupar visions estratègiques.
4. Amb capacitat de fer surf entremig dels canvis tecnològics constants i utilitzant-los. D'alguna manera, el talent individual es multiplica quan som capaços de posar-lo en contacte i fer-lo treballar amb els altres; i aquí l'actitud de compartir és absolutament clau.

Compartir és absolutament bàsic en organitzacions que són capaces de sobreviure en un entorn postcrisi.

Quin ha de ser el lideratge de les organitzacions que afavoreix la capacitat de compartir? Aquest lideratge ha d'estar basat en l'harmonia, en lloc de basar-se en la uniformitat, com, de fet, passa en la majoria dels lideratges que tenim en aquest moment. L'harmonia és un equilibri de proporcions i de diferents parts d'un tot i el seu resultat sempre desprèn bellesa.

Des d'un punt de vista de gestió, l'harmonia seria la capacitat de conjuntar totes aquestes voluntats diferents, heterogènies, amb l'objectiu d'aconseguir alguna cosa molt més valuosa que cada una de les parts. Podríem comparar l'harmonia amb una orquestra de

jazz on tots els músics són solistes i cada sessió és diferent. Gestionar en organitzacions basades en relacions d'harmonia seria ideal per a organitzacions on hi ha complexitat i una forta incertesa. Com conrear una organització perquè es pugui gestionar sota un criteri d'harmonia en comptes de fer-ho sota un criteri d'uniformitat? Segons l'experiència que tenim en la implantació d'aquests models en companyies, hi ha set aspectes que poden potenciar l'harmonia en una organització:

1. Aprendre a ensenyar a viure la vida professional i la pròpia vida amb energia i amb entusiasme.
2. Potenciar un bon clima laboral i relacional entre les persones.
3. Educar en la bona gestió del temps. Hi ha un temps per a cada cosa: temps per a la família, per a la feina, per a la broma, per a l'oci...
4. Desenvolupar una visió positiva i resilient.
5. Afavorir el treball cooperatiu i interdisciplinari entre tots els seus membres.
6. Aconseguir individus que sàpiguen pensar o ensenyar a pensar.
7. Fomentar el sentit de l'humor dintre de la pròpia organització.

No veig possible que la gent sigui capaç de compartir dintre d'una organització, treballar harmònicament, si les persones són passives, negatives, tenen poc entusiasme, no saben treballar en equip, mostren el seu mal humor i no pensen a mitjà i llarg termini.

Les organitzacions que millor s'adaptaran a un entorn postcrisi són aquelles que estan treballant en un programa de competències que fomenten les capacitats per a compartir el coneixement i les habilitats personals.

JORDI RIERA I ROMANÍ

Catedràtic d'educació de la Universitat Ramon Llull

Vicerector de política acadèmica i adjunt al rector de la Universitat Ramon Llull

Quan vaig iniciar la reflexió sobre aquest tema al voltant del que podia compartir amb tots vostès aquesta nit, vaig intuir que aquesta pregunta amagava una pregunta entorn del model d'Estat. Crec que preguntar-se pel model d'Estat hauria de ser sempre un a priori abans de preguntar-se per l'Estat.

Aquest tema de competir a compartir m'interpel·la molt des del punt de vista personal. En l'àmbit personal, quan un intenta resoldre la qüestió sobre competir o compartir, el primer que ha d'intentar decidir és com es posiciona ell mateix. És a dir, no crec que puguem parlar de compartir si no som capaços de compartir amb nosaltres mateixos algunes preguntes fonamentals. Pot semblar una estranyesa, perquè compartir sempre sembla que ha d'esdevenir una acció amb l'altre o vers l'altre, l'altre que és de la meva mateixa naturalesa. Però em pregunto si no hi ha un abans, que és el com ens respectem a nosaltres mateixos i, per tant, com compartim amb nosaltres mateixos algunes inquietuds. Pot passar que, si no tenim aquesta capacitat d'introspecció, d'auto-interpel·lació, de transcendir-nos, difícilment estarem preparats per a compartir amb l'altre. Amb el benentès que l'altre és i forma part de la meua pròpia naturalesa, el primer tast d'aquesta naturalesa és amb nosaltres mateixos. Per tant, em preocupa i m'ocupa la reflexió de compartir amb un mateix. I això, lluny de l'egoisme, entenc que és l'a priori preventiu per a poder passar al segon estadi, que és compartir amb els altres. Sempre m'ha preocupat molt l'efecte de competir amb un mateix, per exemple, davant d'un joc electrònic, quan després d'hores i hores de jugar i de superar molts nivells, el joc et diu que ets el millor, et diu game over.

Em pregunto si no s'experimenta justament allò que seria l'antítesi de compartir amb un mateix, en una tasca a la qual has dedicat moltes hores pensant que competies o, fins i tot, ingènuament pensant que comparties amb algú aquella fita, aquell repte. La depressió del game over, els asseguro que és espectacular quan un s'adona que no competia amb ningú. I quan un no competeix amb ningú i s'ha pensat que ho estava fent, comença a pensar si no és l'hora de compartir.

Per tant, m'ha preocupat sempre la reflexió de compartir des d'un mateix. L'experiment de compartir des de la dimensió més espiritual de la pròpia percepció, aquesta capacitat d'introspecció, de dialèctica interna, ens prepara per a poder exercir en un segon nivell i desplegar la competència també de compartir amb els altres.

Compartir amb els altres passa bàsicament per dues condicions necessàries, encara que no sé si suficients. La primera és que compartir amb els altres és reconèixer l'altre. Reconèixer l'altre és importantíssim, perquè en aquest altre hi ha més que una informació superficial, més que unes dades curioses. En aquest reconèixer hi ha part de mi. Reconèixer l'altre i estimar-lo amb la dimensió més profunda d'estimar, amb la dimensió més profunda del qui estima la naturalesa íntegra, la naturalesa complexa, diferent i diferenciada. Aquest estadi d'estimar passa per aquest gest de donació d'un als altres, perquè l'un no solament reconeix, sinó que vol compartir les competències que mútuament creixen perquè no tenen mai les mateixes competències que l'altre. I en aquest sentit vull emprar el terme competència com tot allò que suposa destresa, coneixement, que sempre és diferent, però mai discapacitat en la persona humana.

I podem pujar a l'estadi de compartir amb els altres i, per tant, pensar que és possible que hi hagi comunitats que comparteixen. Qui no coneix avui dia alternatives comunitàries de tota mena, xarxes comunitàries de tota mena? El concepte xarxa és un altre dels conceptes que s'han anat estenent, tant en el món virtual com en el real. Qui no parla avui de xarxes de coresponsabilitat o de xarxes vinculades a tota mena de reptes? Coneixen projectes com les llars compartides? Si s'hi fixen, agafen el terme compartir. Què vol dir una llar compartida? Potser quan reconec l'altre i estimo les seves competències i la seva naturalesa, sóc capaç de compartir-hi fins i tot la vida. Fenòmens com els de les llars compartides suposen una exemplificació d'aquest pas atrevit de compartir vides que no necessàriament era previsible. Persones grans que es tornen a trobar, que creuen que compartint la llar poden fer sostenible i enriquidora la resta de la seva vida. Hi ha fenòmens molt actuals que forcen a vegades aquest compartir comunitari. És una mica trist que es produeixin fenòmens de reagrupament familiar, però no en el sentit de famílies que no tenien relació i que s'han reagrupat, sinó famílies que es reagrupen buscant l'essència principal del nucli familiar clàssic, però que potser ho fan d'una manera interessada, dissortadament. El cas més crític és el de persones jubilades que estan en determinades llars, però que són d'alguna manera reclamades al reagrupament familiar perquè aquella pensió de jubilació és la que pot donar viabilitat a un context familiar més extens. Per tant, si ens hi fixem, són fenòmens de compartir forçats pels esdeveniments i, probablement, de fenòmens d'aquests, en trobarem també en situacions i contextos molt més sòlids des del punt de vista del plantejament de compartir. Estem vivint, doncs, fenòmens diversos que expressen el sentit de compartir en comunitat, que ara com ara ens és a tots necessari i primordial i que, d'alguna manera, desbloqueja el mateix binomi de competir a compartir. Sembla que és un camí sense retorn i que la societat creix a la recerca d'aquest compartir amb els altres diverses dimensions de la vida mateixa, i que potser un plantejament històric i social molt arrelat en el capitalisme més extrem ens ha col·lapsat i ens ha bloquejat la possibilitat de seguir per aquest camí.

Quin model de societat volem? Què vol dir un model d'Estat que es planteja el compartir des d'aquesta perspectiva que intento expressar aquesta nit? Des del meu punt de vista, és un model d'Estat que posarà l'èmfasi en la dimensió relacional entre les persones, els grups, les entitats, els sectors. Per tant, podríem estar parlant de l'alternativa cap a Estats de model relacional, és a dir, Estats dins del benestar social que aposten per Estats relacionals.

Què vol dir un Estat relacional? Un Estat que comparteix, en el qual els sectors diversos comparteixen. Fins i tot models d'economia inclusiva, partint de la base de la piràmide o de finances socialment responsables, d'emprenedoria social. Són totes elles dimensions que estan agafant força a partir de la necessitat de sortir del bloqueig en què ens hem trobat en aquest model tan altament competitiu, tan nihilista respecte a la relació amb els altres, que s'ha col·lapsat, que ha fet crisi, i que ens ha portat a la necessitat de dibuixar una nova manera de construir les relacions dintre d'un Estat.

Aquest Estat relacional és un Estat que s'adona que ha esdevingut insuficient amb el model anterior. Ha deixat de ser un Estat omnipotent, un Estat autosuficient. Ha comprès que avui cal reconèixer la complexitat, la intensitat de les relacions, la interdependència de les persones, la interdependència dels sectors, com un element estratègic d'Estat. Per tant, és un Estat que busca la coresponsabilitat i saber compartir.

No podrem resoldre, doncs, l'atur, el fracàs escolar, l'increment delictiu, la violència de gènere, l'exclusió social, la contaminació ambiental, etc., d'una manera individual. No tenim solucions que es puguin desprendre només des d'un dels sectors, o de l'administració pública, o del sector privat productiu, o del tercer sector. Som davant d'un gran repte. El debat sobre competir i compartir no té marxa enrere; anem cap a compartir gairebé per necessitat de reeixir. Aquest Estat relacional esdevé un Estat més garant, que impulsa xarxes, que implica tothom en el benestar, que cerca la complicitat entre sectors i societat, des del gran repte de la cooperació.

La pregunta d'avui ens interpel·la sobre quin Estat volem construir en la mesura que s'ha col·lapsat qualsevol altre mecanisme de construcció d'Estat que se centri estrictament en els valors anteriors.

BEGOÑA ROMÁN I MAESTRE

Professora d'ètica de la Universitat de Barcelona

Presidenta del Comitè d'Ètica de Serveis Socials de Catalunya

Crec que sempre és fonamental començar amb aclariments conceptuals. És important clarificar bé què entenem per les paraules, i un cas molt clar és la paraula «benefici», que no significa el mateix per a un que ve de la filosofia moral que per a un capitalista salvatge. En el segon apunt faré també referència al vocabulari i a les regles del joc cooperatiu. I en el darrer punt faré aportacions de filòsofs i filòsofes, explicant què han dit i com ho han dit. Faré referència al desenvolupament de les capacitats, de Martha Nussbaum, i la importància de l'esforç, d'Amartya K. Sen, que proposen horitzons de l'economia ètica.

Quan parlem de competir, de compartir, de cooperar, sempre hi ha una lectura positiva i una lectura negativa d'aquests conceptes. Valorativament, diríem que una lectura positiva és bona i una lectura negativa, dolenta. Competir pot tenir una lectura negativa quan és la del guanyador, la del número u; és a dir, un guanya, està més sol que la una, i el 99% de la gent està condemnada a perdre. Un joc en què només un guanya i el 99% perd, fa molt difícil creure's l'afirmació que el més important és participar. A més, el número u té el seu minut de glòria, però després té un estrès considerable per haver de mantenir aquesta posició. I també té una part negativa perquè es tracta de guanyar a qualsevol preu, i ja sabem allò de «todo necio confunde valor y precio».

Però competir també té una lectura positiva, ben il·lustrada per Kant amb la metàfora de l'arbre. Si un planta molts arbres a uns dos metres de distància entre ells i en un clima com el de la Selva Negra, tots tenen possibilitat de tenir llum del sol, tots s'enfilen i creixen esvelts, alts i molt frondosos. Però si només en planta un a la Sabana i aquest arbre no té competència –millor dir competitivitat–, queda baixet, expandeix les branques, però no fa un bosc frondós. La competitivitat implica una qüestió positiva quan els altres et fan espavilar. Hi ha llum del sol per a tots, però no per a qui s'adorm. Pel que fa a talents i coneixements –i el coneixement és un gran alliberador de supersticions i d'ignorància–, la competitivitat pot generar molt de progrés i, per tant, no necessàriament és dolenta. A més, la competitivitat pot generar excel·lència, innovació i una tensió sana, perquè ens planteja els reptes de millorar contínuament.

També hi ha una lectura negativa de compartir, malgrat que no ho sembli. Compartir és bo-níssim si respecto i m'agraden les regles de la cooperació. Però pot ser dolent quan hi ha els que no aporten res i només es beneficien dels altres. És dolent també quan és imposat, quan un ha de compartir l'escassetat i fer de la necessitat una virtut. Compartir quan no n'hi

ha per a tots, quan es reparteix una misèria i l'altre no ho fa, pot arribar a generar una certa injustícia, si no ingenuïtat. En la cooperació passa una mica el mateix: pot haver-hi una part molt positiva, perquè ens interessa rescatar avui allò comú, el món compartit i no compartimentat, la comunitat, la comunió, la voluntat de superar l'individualisme, l'autosuficiència, l'autodidàctica, el narcisisme; però cooperar també té la seva part dolenta, segons el dilema del presoner. Si cooperar és una mera estratègia per a aconseguir quelcom, sigui el que sigui, des del punt de vista moral a mi no m'interessa. En el dilema del presoner jo acabo cooperant no perquè vulgui, sinó perquè és estratègicament intel·ligent per a continuar millorant el que m'interessa, que no és el bé comú, sinó l'individualisme possessiu, egoista i ambicions. Per tant, també hi pot haver una lectura perversa de cooperar i de segons quines visions de compartir. Com que a mi m'interessa un compartir i un cooperar basats en la confiança, m'interessa desxifrar les mentalitats i les antropologies que hi ha darrere la competitivitat, i constatar si està basada en la competència, en l'excel·lència, i la cooperació basada en la confiança.

Necessitem passar de la competència basada en polítiques i relacions alienants que converteixen l'altre en un alienígena totalment diferent de mi, a considerar l'altre com un altre jo igual a mi, en igualtat de condicions, amb el qual he de compartir un mateix món i espai públic que és el de tots. Cal, així, superar un individualisme possessiu extrem, una mera racionalitat estratègica instrumental, d'ús i abús, per una racionalitat comunicativa de reconeixement, respecte i responsabilitat per l'altre, que és un interlocutor vàlid i company.

Però també cal superar viure la dependència com una condició de vergonya, perquè ens hem cregut que el que importa és la pura autosuficiència i la pura autonomia. La condició de dependència no és dolenta; de fet, és molt humana. Sóc, com a humà, un ésser fal·lible, vulnerable, que necessito els altres per a ser jo. No hi ha jo sense nosaltres. S'ha de superar, així, una visió contractualista de la justícia jurídica, segons la qual s'ha d'escriure tot perquè no ens refiem de ningú, de forma que en procedir així l'ordenament jurídic es col·lapsa. S'ha de passar a unes relacions d'aliança i d'amistat cívica, de fraternitat, de solidaritat, en què la vulnerabilitat i la dependència són precisament la base d'aquesta fraternitat que és més que solidaritat.

Descobrim el valor de les coses quan les estem perdent. El desig ens fa constatar la necessitat. Moltes vegades nosaltres hem posat en joc coses que eren molt valuoses i no sabíem que les perdriem. El vocabulari econòmic ha impregnat el vocabulari de la vida quotidiana i també les mentalitats: l'economia no es podia separar de l'ecologia, de l'equilibri i les normes de la casa i del jo (autonomia), etc. En efecte, amb Adam Smith, que era un filòsof moral, l'economia encara no estava separada de la casa compartida en la qual estaven tots. L'economia se separa de la filosofia moral, dels valors, quan comença el capitalisme aïllat del marc normatiu: l'economia s'independitza de la filosofia moral i de rendir comptes a la

finalitat a què estava destinada, que era produir mitjans per a la casa comuna, diguem-ne que és desarrela: acaben oblidant-se les finalitats i el mitjà, els diners, s'autotransforma en la finalitat. Els humans ens convertim en els mitjans del capital i deixem de ser fins en si mateixos. I amb aquest capgirament de valors els stakeholders, els que se la juguen, no són els stockholders que posen i posseeixen el capital. Ens posem en joc, però resulta que no és un joc net fair play, de regles compartides, universals i necessàries per a conuiu a la casa, sinó que és un domini d'unes regles que no són donades pels qui les han d'obeir (autonomia), sinó que no sabem d'on vénen, ja que són un mecanisme estrany, el mercat, no gaire transparent, que s'ha independitzat de les persones a les quals havia de rendir comptes.

Amartya K. Sen i Martha Nussbaum han criticat això de valorar la riquesa de les nacions en termes de Producte Interior Brut (PIB), perquè no genera riqueses a les nacions, sinó que pot generar molta pobresa a molta gent i de moltes nacions amb un alt PIB. També critiquen el fet de parlar en termes de mera satisfacció, perquè la satisfacció està relacionada amb la cultura i amb les expectatives creades en la gent. Per exemple, el col·lectiu de dones pot estar satisfet amb el seu esclavatge perquè aquest col·lectiu ha estat educat per a ser súbdit i no subjecte.

Martha Nussbaum parla de deu capacitats que són uns bons indicadors per a auditar, des del punt de vista dels valors, com passar de la competició salvatge i egoista a compartir en un espai públic que ha de ser de tots i per a tots. Ella diu que aquestes deu capacitats han de tenir totes un grau mínim, i que no basta tenir-ne una de molt alta i una altra de nul·la, sinó que totes han d'estar equilibrades. En les deu capacitats de Nussbaum, tenim la vida entesa també en termes de longevitat –els sociòlegs també mesuren la pobresa i la riquesa de les nacions en termes de longevitat–; els sentits; la imaginació; el pensament; les emocions; la raó pràctica (la capacitat de recerca del projecte de vida bona, perquè una vida digna és una vida dedicada a la recerca de la vida bona, on podem pluralitzar els conceptes de vida bona sent la dignitat la mateixa per a tots); la llibertat d'associació i d'expressió; la relació amb altres espècies; el joc i la capacitat de riure (de gaudir, d'entretenir-se, i els millors jocs són aquells en què un gaudeix amb una colla d'amics); i, per últim, el control del propi entorn polític i material, és a dir, la democràcia amb una distribució dels mínims recursos perquè tothom tingui la possibilitat d'aquest desenvolupament de capacitats.

No es tracta d'injuriar l'individualisme. Hem recuperat quotes d'autosuficiència, d'autonomia, de pensar un per si mateix i, per tant, de discrepància de comunitats totalitàries, tancades, que sotmetien aquell individu. No critiquem, així, l'individualisme defensat pels il·lustrats britànics o alemanys, origen del concepte d'autonomia. L'individualisme es converteix en dolent o en pervers quan es retira a la vida privada i s'oblida de la comunitat i de l'espai públic. El terme mitjà virtuós segurament seria l'encertat. Per què hauríem de ser capaços

d'arribar a aquest terme mitjà? Perquè està en joc quelcom que ens interessa molt, com és la dignitat de vida, la mateixa per a tots, i està en joc la qualitat de vida diversa per a tots, però en condicions d'equitat, de justícia. L'ésser humà necessita vincles, estabilitat, i té capacitats d'autorespecte i d'esperança. L'economia ha de mirar més enllà del curt termini, més enllà del seu propi benefici; el concepte d'horitzó comú planteja precisament aquestes oportunitats de creixement, d'empoderament de tots, i no un exercici de poder, de domini d'un i de submissió de la resta.

JULIEN SCHMITT

*Coordinador del Grup d'Empreses del Camp d'Energia
de l'Economia del Bé Comú - Barcelona*

Sòcrates deia «el secret del canvi és enfocar tota la teva energia, no a lluitar contra allò vell, sinó a construir allò nou». En aquest sentit orientaré la meva intervenció, no solament en un pla conceptual sinó en la presentació concreta d'un model, d'una alternativa, que ens va arribar fa un any a Espanya i que crec que pot constituir un element de referència per a guiar aquesta transició entre competir i compartir, cooperar o col·laborar.

Competir, en llatí, és ser competent. Per a l'accepció violenta que molt sovint utilitzem seria més correcte parlar de contra-petència. «Contra» dóna el sentit violent de la paraula. En aquest sentit, s'entén que competir seria com un contravalor, guanyar un i els altres no. Per això aquesta transició va fins a la cooperació, fins a la compartició, que són valors en el sentit positiu. Si un coopera amb l'altre, si un vol compartir, compartirà amb l'altre. Són accepcions positives, valors contra valors. És un element important per a començar a presentar aquest concepte de l'economia del bé comú.

L'economia abans no estava separada de la filosofia, de la sociologia, de totes aquestes ciències humanes. Considerar que la competició és un objectiu natural de l'economia no formava part del raonament dels pensadors o dels pensaments previs al segle XIX o al segle XX. tenim la sensació que això formava part de la història des de sempre. Pensem que competir és la regla econòmica bàsica, i això no és així. Fins i tot podem considerar que és artificial: en què ens basem per a dir que la competició és el millor per a tenir una economia competitiva? Si pensem en els estudis de les ciències humanes, es mostra que una persona és molt més, té un rendiment, una felicitat, un nivell d'excel·lència molt més important si coopera que si està competint, en l'accepció violenta del terme. Aquesta justificació, que sembla evident, de la competició com a objectiu natural de tota economia, podem deixar-la de tenir en consideració. Christian Felber va analitzar les paraules que el govern alemany utilitzava el 2009 en alguns dels documents principals que tractaven d'economia i el terme competició o competència hi sortia més de vuitanta vegades, mentre que el terme democràcia hi sortia només sis vegades. Ens hem d'interrogar sobre aquesta tendència, perquè al final la base de les nostres societats no és la competència sinó la democràcia, sobretot en economia.

Tenim una altra contradicció quan parlem dels valors que es troben lligats a l'economia o a les nostres relacions socials. Quins són els valors de l'economia? Si fem aquesta pregunta, molts cops la resposta és: egoisme, violència, desconfiança, desconsideració, enveja, etc. Podem considerar que és relativament negatiu. Per altra banda, respecte a les nostres

relacions socials, si ens preguntem què ens fa feliços, respondrem que la confiança, la solidaritat, la responsabilitat. Veiem que són conceptes positius. I la pregunta és: per què tenim una oposició tan forta entre el que considerem de l'economia, que fem nosaltres, i el món de les nostres relacions socials? No hauríem de ser més coherents? Veiem que hi ha una oposició inicial.

Partint d'aquesta constatació, Christian Felber ha proposat la seva alternativa, elaborada partint del fet que hauríem d'anar més a favor dels valors humans i hauríem de tenir la missió d'integrar-los en la nostra economia, per a ser coherents amb nosaltres mateixos. A més, no estem inventant aquests valors, com el del bé comú, perquè forma part de les Constitucions. O sigui, la base de la nostra societat, que és la Constitució, ja integra aquest element.

Christian Felber sempre utilitza l'exemple de Baviera, on hi ha específicament escrit que tota activitat econòmica serveix el bé comú. En la Constitució espanyola també hi ha unes paraules que diuen que l'objectiu d'aquesta economia és promoure el bé dels que l'integren. Com hem interpretat aquesta frase dins la nostra economia? No hem inventat res, no estem utilitzant valors artificials, sinó els valors que són els pilars de la nostra societat, que es troben a dins de les nostres Constitucions. I sobre això, Felber va plantejar aquesta proposta de canvi, aquest acompanyament al camí de transició de competir a compartir, col·laborar, cooperar.

Quan parlem de l'economia, ens adonem que el que hi ha posat al mig i com a objectiu o indicador són els mitjans, els diners. Per exemple: el nostre objectiu és maximitzar el benefici, és competir per a fer beneficis. Els indicadors que utilitzem són purament financers. Les finances són un mitjà, no una fita. Si parlem a nivell micro, parlem de benefici de les empreses, i és sovint l'únic criteri que fem servir per a valorar una empresa i el seu nivell d'èxit. La proposta és tornar a orientar els objectius i els indicadors en la direcció del bé comú, perquè el bé comú és, al final, la felicitat. Si compartim, si podem cooperar i col·laborar, serem més feliços perquè serà coherent amb els valors de les nostres relacions socials.

Si parlem de nosaltres, parlem de producte del bé comú; si parlem de benefici, parlem de contribució al bé comú, i tot això construït al voltant de diferents indicadors. En el balanç del bé comú hi ha trenta-tres indicadors. Òbviament és una eina limitada, imperfecta, però és l'inici del camí. I, com a mínim, es pot començar a aplicar, que és el repte que tenim.

Les nostres responsabilitats com a ciutadans es troben són en tots els àmbits: en el de l'economia del bé comú, en el polític, etc. És fonamental que el polític sigui un actor completament integrat en aquest canvi social i que acompanyi i faciliti aquell canvi social, integrant les propostes de qui en té i de qui en vol fer. És promulgar, a llarg termini, incentius legals

que vagin en la bona direcció. És a dir, si tens un benefici màxim en detriment del medi ambient o de les persones, tindràs un benefici financer important i a la borsa et premiaran. És una mica contradictori, oi? La nostra postura és intentar canviar això i premiar els que ho fan bé. En l'àmbit social, actuar per a motivar la implicació de la gent en aquest canvi social, i insistir en el fet que cadascú és únic i cadascú pot aportar alguna cosa per al canvi social, com a ciutadà. En l'àmbit econòmic ho podem fer amb aquesta eina que comentava: el balanç del bé comú. Potser no és perfecta, però és molt potent i dóna la possibilitat de començar aquest camí cap a més col·laboració, cooperació i benestar mediambiental, social i econòmic.

La integritat d'aquest balanç reposa en els eixos i valors que promociona: el primer eix està basat en els valors humans: la dignitat, la solidaritat, la sostenibilitat ecològica i la justícia social. L'altre eix és la part dels grups de contacte, caracterització diferent en la seva acceptació dels grups d'interès, denominació molt sovint utilitzada en temes de responsabilitat social corporativa. Els trenta-tres indicadors que resulten de confrontar aquests eixos ofereixen una visió molt completa de l'organització i fa possible, evidentment, identificar punts i accions de millora, per a avançar en el sentit d'una economia més humana i adequada a les nostres necessitats com a societat.

Al final, el balanç permet assumir plenament aquesta responsabilitat de l'acció que comentava abans, confiant en les persones i en les organitzacions, perquè la nostra economia sigui més coherent amb els nostres valors humans, més equilibrada en l'aspecte social i beneficiosa en l'econòmic.

APORTACIONS EN EL COL·LOQUI

«Quan es van regular les trenta-cinc hores laborals a França, vaig tenir moltes discussions amb diverses persones perquè va ser percebut com una bogeria o un contrasentit. Per què? Perquè s'havia de treballar més per a intensificar encara més aquesta competició. Molts van interpretar-ho com fer una passa enrere, no obstant això, avui ens adonem que reduir el temps de feina, compartir un lloc de treball, pot ser una alternativa per a millorar l'accés al món del treball.

»Al barri de Gràcia hi ha l'ONG «Dentistes sobre rodes», que ha creat una clínica solidària que té dues entrades: una és la d'una clínica privada normal que finança al 13% el funcionament de la clínica solidària. A canvi dels tractaments solidaris, els usuaris donen el seu temps. Són mecanismes de dinamisme social i d'integració i de reintegració social. Aquestes persones, que molt sovint no tenen feina, no tenen relacions socials amb el món laboral, poden tornar-n'hi a tenir oferint temps. Aquests mecanismes d'innovació social, les noves maneres de repartir els béns, poden aportar solucions positives d'integració social i de reintegració social.

»I un altre exemple, el social car, car sharing és una solució per a compartir el teu cotxe. Tu utilitzes el cotxe de vegades i quan no el fas servir el poses a disposició d'altres persones que el necessitin. És una solució que té un model de negoci consolidat, i que pot aportar una solució tant en el pla mediambiental (per a reduir la contaminació) com en el de mobilitat (saturació del trànsit que tenim a les ciutats). A més, en l'àmbit social pot tornar a afavorir les relacions entre els ciutadans; és una nova manera de considerar el bé "cotxe", que típicament és un bé molt protegit, de la teva intimitat. Crec que s'ha de veure aquest canvi, aquesta nova manera de compartir els béns socials, com una oportunitat, una font de positivitat». (J. S.)

«Aquí a Espanya tenim el grup corporatiu Mondragón Cooperativo, amb més de 85.000 treballadors, més de dues-centes cooperatives, un grup que comparteix els seus diners, i això és el més difícil que és dóna entre empreses. I no estan fusionades, no és que hi hagi algú que sigui el propietari d'aquestes empreses, sinó que cada empresa té els seus treballadors i totes juntes agafen un 10% dels seus recursos i els aporten a un fons, a una cooperativa, que és de tots ells i que és un fons solidari que serveix per a potenciar el creixement de les cooperatives i per a ajudar cooperatives que poden tenir dificultats econòmiques en un moment donat. Tot el grup té 85.000 treballadors i aprofiten moltíssim molts dels elements i plataformes internacionals que tenen totes elles per a desenvolupar aterratges internacionals d'altres companyies.

»L'exemple de compartir els diners entre empreses sense tenir un sol propietari, sinó sent totes propietaris entre elles mateixes i posant els diners en comú per ajudar-se entre elles, és un exemple claríssim de com compartir per a competir millor en un entorn molt competitiu». (D. M. G.)

- Tots heu dit en començar que vivim en aquest moment difícil, de crisi, i em sembla que el que s'ha d'intentar és sobreviure. Semblaria que quan se sobreviu, ho fa el que és més fort, el que està més preparat, el que és més capaç, el que és més competitiu. La vida ens és donada i és gratuïta, però això de sobreviure sempre s'ha presentat com una lluita, com la lluita del més fort contra el més fort. Però a mi em sembla que compartir brollaria de descobrir la vulnerabilitat i la fragilitat. Nosaltres som molt fràgils i, fins i tot, els sistemes econòmics que tenim, per més ben assentats que semblin, no són tan potents, no són tan radicalment perfectes, sinó que tenen molts elements d'imperfecció. La fragilitat, el límit o la vulnerabilitat fan descobrir un valor que és el de sempre: l'ajuda mútua. Sense l'ajuda mútua no es va enlloc. Per més que jo hagués volgut sobreviure quan tenia mesos, per més fort que hagués estat, sense els altres no hauria pogut sobreviure mai. En aquest sentit, penso que la crisi ens hauria d'ajudar a descobrir la necessitat d'aquesta fragilitat i això ens faria descobrir aquesta actitud nova que aporta compartir. Però jo crec que encara estem en aquesta fase de sobreviure només el més fort.

No sé quants màsters s'han de tenir avui dia per a entrar a treballar, quants doctorats hauríem de necessitar per a poder fer qualsevol cosa, quants estudis hauríem de tenir per a fer de lampista. Quan vaig acabar la carrera d'Econòmiques vaig intentar fer el doctorat, però vaig demanar de fer-ho amb diverses persones, fer la tesi doctoral i la presentació conjuntament, com un treball en equip. A la Facultat d'Econòmiques, en aquells moments em van dir que això no era possible, i a mi, en canvi, em semblava que era d'un valor afegit enorme que un grup de persones portessin una tesi doctoral conjunta». (J. Cussó)

«Crec que en el fons hi ha una gran empremta de darwinisme social i de Nietzsche que pronostiquen que els febles estan condemnats a desaparèixer. La teoria de l'evolució de les espècies, que és biològica, natural, realista, hem decidit, sembla, que alhora també sigui el canon moral. I precisament els cànons morals són un combat continu contra el que és biològic. A mi m'agrada molt una idea de John Rawls que diu que el nivell de justícia d'un país és inversament proporcional a la incidència que hi té la sort. La loteria biològica social, la sort que un tingui, això no es tria, no té cap mèrit, no demana cap esforç. El món natural no és just, és salvatge, és competitiu, és la lluita per la vida. La idea de la justícia conté la cooperació, precisament això sobre què estem parlant avui, el món compartit. La vulnerabilitat i la fragilitat no són extraordinàries. Es donen a l'inici i al final de la vida, però també de tant en tant, per exemple, estem malalts, i això és ordinari. La forja de la pròpia identitat es troba en la interdependència. Nosaltres hem convertit l'ajuda que necessita una persona

que no se'n surt per si mateixa, en una condició vergonyosa. Néixer més fort no és cap mèrit perquè tu no has fet res per aconseguir-ho. Què fa la societat per donar oportunitats a qui no ha nascut tan fort? Aquesta és la qüestió moral, perquè depèn de nosaltres». (B. R. M.)

«Passar de l'Estat del benestar a la societat del benestar és una manera de dir que el compromís entorn del benestar no depèn només de l'estructura estatal, sinó del compromís social en què tots estem implicats i cridats a aportar la nostra competència, les nostres capacitats, el nostre coneixement i, fins i tot, els nostres recursos. Com podem pensar en la sostenibilitat d'un Estat del benestar que sembla que fa fallida justament en el benestar? I proposo que el nucli dur d'aquesta evolució situï que aquest benestar està pròpiament vinculat al que faci la societat i no al que pugui fer l'Estat, que, òbviament, ha de garantir que la societat tingui la possibilitat de trobar-se, d'interrelacionar-se. L'Estat ha d'estimular la interacció, l'aproximació entre sectors que històricament han estat renyits. Des de la meua perspectiva, el gran repte d'esdevenir una societat del benestar passa per tots els mecanismes que siguem capaços de crear que afavoreixin la possibilitat real d'aquesta interacció. Nosaltres som capaços de compartir? És suficient tenir una societat plena d'associacions, d'entitats, d'organitzacions, per a entendre que és una societat en xarxa, una societat que comença a cooperar? O tenim un fenomen de fragmentació en xarxes que no es troben?

»M'interpel·lo respecte a la persona, respecte a la capacitat de la persona de crear comunitat i respecte a la capacitat de l'Estat de voler evolucionar cap a un altre model que interpel·la l'essència del model de l'Estat. Per això he parlat abans de la rellevància que tindria establir i possibilitar la trobada entre sectors, perquè avui encara em preocupa que de la trobada de sectors en puguem dir responsabilitat social corporativa o, per exemple, la conciliació entre el món laboral i el món personal. Determinades pràctiques d'aquesta conciliació poden permetre compartir reptes comuns o tot al contrari, seguir segregant, depenent de com conciliem. Hem d'aprofitar el moment actual i ser capaços d'articular una autocrítica individual comunitària d'Estat o de polis». (J. R. R.)

«Crec que l'Estat ha de ser facilitador en l'acompanyament de la metamorfosi social. Si l'Estat, si la política es queden enrere, aquest canvi no serà possible tampoc, perquè aleshores es transformarà en un obstacle que crearà violència i entrarem en un altre cercle que no és creatiu sinó destructiu. Per això crec que el treball de concertació amb els polítics, el diàleg amb els polítics per a desenvolupar eines concretes d'acompanyament del canvi social és fonamental. I és un eix de treball que hem d'activar absolutament a tots els nivells. Quan parlo de polític, parlo tant del nivell intermedi, més tècnic i de gestió, com del nivell més alt de la política. Tots els nivells han de ser sensibilitzats perquè hi hagi efectivitat en el camp de les polítiques públiques.

»Crec que la capacitat d'acció dels municipis, en l'àmbit social i de contacte amb el terreny i amb la realitat social, és directa. I crec que és un nivell d'acció social i d'integració progressiva d'aquest canvi social que és molt interessant. Crec que és el nivell en el qual tindrem efectivitat com a ciutadans, perquè és el primer nivell directe de la nostra integració a la nostra societat.

»Hi ha un tema fonamental, que és el de l'educació. No és veritat que sigui natural que els sistemes educatius en els quals estem evolucionant tinguin com a base aprendre a ser competitiu. Crec que es pot modular aquesta percepció. Per a mi, que sóc pare, és un objectiu. Les meves dues nenes, de cinc i de vint mesos, espero que no seran educades en un àmbit de competició a l'escola, perquè en certa manera aniria en contra dels valors que jo estic defensant a casa. Com podrien entendre aquesta dicotomia? Al final es preguntarien qui té raó i entrariem en competició. Crec que és fonamental tornar a parlar d'educació.

»A la meua escola de negocis m'han ensenyat a cooperar, a col·laborar, però no com a principi de vida sinó com a tàctica. I en l'oligopoli sabem molt bé que els grups es poden unir i poden col·laborar i cooperar per tenir encara més poder. O sigui, és una percepció mateixa del fet de cooperar i de col·laborar. És a dir, hem d'estar molt vigilants sobre com es desenvolupen aquests conceptes i més concretament en el món de l'economia, de l'educació, etc.» (J. S.)

- Hi ha el risc d'esperar-ho tot de la política o de l'economia. Elliot deia que estem somiant sistemes tan perfectes que ja no caldria ser bons. En la vostra exposició jo percebo el tarannà cristià, i em qüestiono si no s'ha de fer més explícit. Quin fonament per a l'ètica podem tenir en aquest món si no tenim clar que ens podem anomenar germans, fills del mateix Déu, i preocupar-nos dels altres? Les Caixes eren un fenomen cooperatiu que no tenia com a raó de ser el benefici sinó l'ajuda social. Però ara acaben de convertir-les en bancs i, fins i tot, ja han demanat encara més recursos i condicions dels que demanen els bancs. A Itàlia hi ha tota una tradició de cooperativisme molt rica, tant de l'àmbit catòlic com d'altres àmbits, el socialisme, el comunisme, etc., però s'està perdent tot perquè el capitalisme actual ho està bandejant tot.

He treballat trenta-cinc anys, i ara fa vuit mesos m'han fet fora de l'empresa on estava després de 26 anys. M'han pagat el que tocava, o sigui que des del punt de vista de la llei tot perfecte, però hi ha hagut alguna cosa que no ha funcionat. En aquest procés he pogut fer, també, experiència de gratuïtat. Amb aquests diners que m'han donat m'he plantejat què feia. Evidentment, he de pensar en la meua família, en el meu futur, per no carregar els altres, però també m'he plantejat que una part d'aquests diners era just que la repartís. Hauríem de convenç-se'ns que l'altre és un bé per a mi, que jo no visc només sol sinó que

estic cridat a viure amb els altres. Hauríem de tenir el coratge de replantejar l'economia a partir d'una altra base que seria donar, com feien a Israel, el 10% del nostre ingrés, sigui quin sigui, per a la solidaritat. De la forma que sigui, com cadascú cregui mes adient.

Estem habituats a mesurar l'economia en PIB, en euros, i no en termes de felicitat i d'acompliment de vida. Les relacions interpersonals són fonamentals, sobretot les que hi ha dintre la família. En el pla polític, crec que la crisi que patim és filla d'un individualisme exasperat, però, també, d'un estatalisme estúpid, perquè s'ha tret la iniciativa de la persona i s'ha forçat a esperar-ho tot de l'Estat. Això és inviable i caldria redescobrir la subsidiarietat. A Itàlia s'ha arribat a fer un grup polític de solidaritat on es troben persones de la dreta i de l'esquerra i col·laboren, i intenten plantejar no solament la solidaritat horitzontal, que és més fàcil d'entendre, sinó la vertical, que és la més interessant. La família ha d'ajudar la persona, però no substituir-la; els organismes intermedis han d'ajudar la família, però no substituir-la». (G. Chevallard)

«S'ha de fonamentar la fraternitat, que no és simplement equiparable a la solidaritat i, sobretot, quan la solidaritat s'ha transformat en solidaritat de butxaca i de tant en tant, és a dir, en excepcional, quan arriben períodes en què estem una mica sensibles. S'ha de recuperar el concepte de fraternitat, que implica recuperar les fonts religioses i també els agents fonamentals de cooperació per a aconseguir un canvi de mentalitats. Ens hem d'alliberar del prejudici que tenim que la religió és l'opi del poble o un episodi primitiu de la humanitat. Ens hem d'alliberar d'aquesta ignorància. Hans Küng, entre altres, ha insistit molt que la religió és una gran font de motivació psicològica, d'horitzons d'esperança, d'inversió en ètica cívica. Hi ha persones que, malgrat no estar motivades per la fe religiosa, poden tenir un fonament ètic estrictament laic de categories d'origen o genealogia religiosa, com és el perdó. Cal fer un exercici filosòfic per a no desapropiar les grans tradicions de sentit que tenim, però també ser capaços de donar sentit i fonamentació des d'ètiques laiques i, per tant, no necessàriament religioses.

»Estic totalment d'acord en la subsidiarietat, en la importància dels cossos intermedis i a recuperar la dimensió política de tots els elements, no tan sols la política de l'Estat. I això passa per tornar a pensar algunes mesures que al seu moment es van proposar, com la del salari màxim interprofessional, que arriba a ser desproporcionat i desajustat perquè no s'hauria d'augmentar la riquesa dels més avantatjats per la loteria biològica social si no disminueix els desavantatges dels menys afavorits per aquella loteria». (B. R. M.)

«A mi em preocupa molt la qüestió de l'autenticitat, alguns plantejaments clarament sofisticats, quan el que preval és una certa aparença en els discursos. És a dir, com podem dir que tenim un model del benestar quan som capaços d'aixecar tres centres cívics en un mateix barri havent-hi veïns en aquest barri que passen gana. I aixecar tres centres cívics en un

mateix context perquè responen a tres iniciatives en les quals s'ha competit des de dues administracions i una iniciativa privada. Això és competir. Aquesta és l'autocrítica que ens hem de fer. Sense aquesta autocrítica no podem plantejar alternatives a compartir. Aquesta autocrítica per a mi és substancialment necessària i prèvia a qualsevol construcció de model, i per a construir model hem de partir d'una revisió crítica, profunda, sobre determinades pràctiques que ens han portat també a competir en l'acció social. En el vessant negatiu, això de competir pot tenir també tot el sentit del món en la mesura que estigui parlant de l'esforç de superació. Però anant a la dimensió negativa, tenim exemples en la nostra societat que ens haurien de fer posar la pell de gallina, i ho hem estat practicant durant dècades partint de l'Estat del benestar. Jo proposo que el que s'activi aquí sigui la societat coresponsable amb capacitat d'autocrítica per a refer alguns dels esquemes que ens han portat al col·lapse». (J. R. R.)

- Comparteixo la idea que tant competir com compartir poden ser positius o negatius. No són antitètics. Crec que hauria de ser un desig de futur fer-ne una simbiosi, o sigui, treballar amb tots dos. Crec que això respon a la verdadera naturalesa humana, a la verdadera condició humana, que per una banda té un comportament humanista, espiritualista, generós, i també un component d'egoisme.

Vull expressar els meus dubtes sobre l'economia del bé comú de Christian Felber. Vaig estar fa uns quants dies a la Universitat de Barcelona, en un acte que s'hi va fer. Segurament faré una exposició una mica dura, precisament perquè sóc conscient que aquesta proposta està creant un corrent de simpatia, perquè quan el món va malament, si algú diu alguna cosa que pot semblar que ajuda a resoldre la situació, crea llavors simpatia. L'altre dia em deien que Alfred Pastor va comentar que la denominació de l'economia del bé comú no és una invenció de Felber, perquè sembla que havia estat una aportació de teòlegs humanistes de l'Edat Mitjana, i em va remetre a l'obra de Bruni i d'altres que havien aprofundit sobre aquesta qüestió i que recull aquest pensament de tants segles enrere. Per tant, és un pensament d'arrel cristiana. Tant és així que tinc la impressió que l'economia del bé comú de Christian Felber vol ser com una versió laica o seglar de la doctrina social de l'Església, però amb una diferència, que la doctrina social de l'Església correctament expressada són principis que haurien d'orientar la vida econòmica i social en general. Sempre han tingut cura de no especificar fórmules concretes de com s'aplica això a la realitat econòmica de les empreses o de la societat en general, perquè això és tasca de la societat civil i no de l'autoritat eclesiàstica. En canvi, em fa la impressió que l'economia del bé comú fa aquest pas i també intenta donar les fórmules concretes. Aspira a uns principis que deixen tothom encantat, però després es posen en dubte les fórmules concretes. La meva formació és d'economista, i l'altre dia es va fer a Justícia i Pau i a Cristianisme i Justícia una doble sessió, un cap de setmana, que portava per títol «Per un món millor». A un dels ponents, que era de la Universitat de Comillas, se li va preguntar què opinava de l'economia del bé comú

de Christian Felber. Ell va explicar que a un grup d'alumnes d'un màster, els havien posat a discutir amb profunditat sobre l'economia del bé comú, i van arribar a la conclusió que era una quimera. Jo no sóc un profund coneixedor del tema, però encara que no poso en dubte les magnífiques intencions, la inspiració, sí que poso en dubte que, com a solució econòmica, no pugui ser una quimera». (I. Farreras)

«Sense que sigui adoptar una posició de defensa, perquè jo penso que és una qüestió d'integrar totes les visions, estaria encantat que es fes la comparació amb l'Església, per a tenir el mateix nivell d'impacte en la societat.

»Sobre l'aplicació de l'economia del bé comú, jo m'ho crec. He vist aquest inici de pràctica i necessitava veure una aplicació potencial de com podem orientar aquest camí de transició, més d'integració i de positivitat del que és la competició, amb la col·laboració i la cooperació. Necessitava trobar una eina que em pogués transmetre la idea que podem començar a fer aquest camí, no solament criticar l'estat actual de les coses, sinó començar a construir una alternativa. No sé si és la millor, i crec que ningú en aquest moviment no té aquesta pretensió, però com a mínim tenim la de començar a treballar, amb tota la modèstia del món. Evidentment, tindrem èxits, fracassos, i així aprendrem, i a poc a poc corregirem aquesta trajectòria, però tenim l'obligació d'actuar, per nosaltres, per la societat actual i per les generacions futures. Aquest és un moviment que de moment té una repercussió mediàtica, perquè té un grau de seducció i perquè Christian Felber és un comunicador molt hàbil. Però, a part d'això, a la meua empresa hem començat a aplicar el balanç i estem veient l'inici d'un impacte, d'un camí de transformació, i creiem que de millora de la societat i de l'economia en general. És aquest l'objectiu que tenim, amb tota la modèstia del món». (J. S.)

«Pensar que l'economia del bé comú ha de substituir tot el model econòmic pot veure's com una quimera, però és veritat que iniciatives com la de l'economia del bé comú ajuden a construir, a pensar. Les organitzacions que s'adaptaran millor a un entorn postcrisi són aquelles que són creatives, encuriosides, que saben analitzar tendències, que saben «fer surf» enmig dels problemes, utilitzar els canvis tecnològics i els ecològics, etc. L'economia del bé comú aporta tota una sèrie de temes que poden ser bandera. És molt difícil que tots funcionin, però és més fàcil que alguns d'aquests elements que està aportant l'economia del bé comú siguin integradors en processos empresarials econòmics i socials.

»Sóc professor del màster internacional de la Carta de la Pau, i un dels temes que treballa és l'existència d'un salari pel simple fet d'existir. Això del bé comú és fabulós al costat d'aquest tema, perquè aquest del salari per existir sí que és una quimera absoluta. Fa deu anys era una quimera absoluta, però ara resulta que estem implantant el salari, no pel fet d'existir, però quasi, perquè hi ha gent que no pot sobreviure i li hem de donar un salari. Coses que fa anys semblaven una quimera, en aquests moments i en una situació com l'actual

s'estan aplicant. Crec que l'economia del bé comú pot aportar molts elements que ajudin a transformar estructures, però calen moltes més coses». (D. M. G.)

- Vull fer unes aportacions amb una voluntat una mica naïf, simplificadora, perquè he de confessar que entre la complexitat del comportament humà, que s'ha tocat molt, i l'economia, vaig perdut, ja que no puc entendre ni l'economia actual ni el comportament humà, començant pel meu mateix. Crec que competir és molt propi de l'esfera privada de l'individu: hem de ser competents perquè, si no, se'ns mengem. Per biologia hem de competir perquè, si no, no podem sobreviure. Compartir, en canvi, està situat en l'esfera comunitària social. Per altra banda, he seguit amb molta simpatia i entusiasme el tema de Christian Felber, de l'economia del bé comú. No sóc economista, sóc enginyer, i per tant, no entro tant en el mecanisme econòmic que comporta, però em porta a una reflexió punyent, simplificadora i naïf, que és preguntar-nos quin déu adorem, i aquest déu és el diner. Hem de fer una mutació forta, hem de canviar del déu diner al déu economia del bé comú. Aquest és un model que convida a pensar en el que tenim en comú, en el compartir, en tot això que ens fa ser persones. (A. García)

- Escoltar-vos és una meravella, és com una simfonia, tot un planteig de temes per a tractar de solucionar situacions, no solament l'econòmica, sinó situacions que afecten les persones. Avui dia es parla molt poc de la quantitat de gent que s'està llevant la vida a causa de la situació econòmica. Què podem fer per a arribar a moltes persones i comunicar-los aquesta sensibilitat de passar del bé privat al bé comú? En l'esport, a un nivell senzill, ja veiem que es fan partits d'un equip contra un altre, d'un esportista contra un altre. Hauríem d'arribar a fer partits d'un amb un altre. Aquest esperit de contra, de lluita, d'eliminar l'altre l'hauríem de canviar i ajudar els nostres fills a no ser tan competitius en el seu joc i en el més elemental, sinó a saber compartir. (J. L. Fernández)

«El problema del món competitiu de l'esport en infants i joves és un problema de tot l'entorn, començant pels mateixos pares, que juguen a competir en extrem en comptes de compartir una estona de joc amb harmonia. Qui no ha presenciat moments lamentables en què l'actitud entre els adults que contempen l'activitat esportiva dels seus fills és la que falla? Proposo aquesta dimensió d'autocrítica proactiva, no per a desesperar-nos, sinó per a poder aixecar models, perquè aquestes noves generacions es nodreixen molt de l'aprenentatge per imitació. Els valors es viuen abans d'entendre'ls. Hem pogut presenciar situacions d'esport escolar en les quals la lamentable actuació dels adults que es trobaven al voltant no genera cap model de trencament respecte al que avui estem comentant aquí, sinó tot al contrari. Si volem generar canvi, el primer que hem de fer és aquesta revisió autocrítica social a escala individual, comunitària i de polis, que ens permeti avançar des d'aquesta revisió crítica cap a models alternatius. No sé si l'economia del bé comú és una alternativa o és una provocació. Jo particularment penso que és una provocació molt interessant en aquests moments

que vivim. Per tant, pel poc que conec, almenys actua com una provocació molt interessant en un exercici d'adultesa. Sembla que la societat està demanant als nens que «s'adultitzin» i, en canvi, els adults «s'infantilitzen». Si aquesta és la dinàmica, no podrem arribar a copsar el compartir». (J. R. R.)

- ¿Qué modelo de Estado se busca en esta búsqueda del Estado del compartir? Actualmente hay una serie de poderes supranacionales, que están por encima de los estados y que están afectando a la vida cotidiana de personas concretas. ¿Cómo caminar en este compartir, no tanto en una visión únicamente personal o colaborativa local, sino también cómo afectar a esos suprapoderes que están dirigiendo actualmente la vida más cotidiana de las personas? Por otra parte, plantear si el afán por la «emprendedoría» no estará escondiendo una cierta «desresponsabilización» del Estado como buscador de ese bien común, y también de los otros agentes sociales y económicos. (C. Galaz)

«Crec que hem de tornar a controlar el nostre entorn, i això significa tornar a encabir l'economia en la casa, en la comunitat: no patir-la sinó fer-la, construir-la. I això significa posar fi a l'autoregulació de la mateixa esfera econòmica, que es troba desbocada, descontrolada, Hauríem de tornar a recuperar el control de l'economia per part de la política i tornar a fer realitat la política econòmica, que ha desaparegut pel camí. Això només ho podem fer si ens unim. L'economia ens ha dividit i, per tant, ha vençut. Si en el Marx del segle XIX, el crit era «Proletaris del món, uniu-vos!», en el segle XXI hauria de ser «ciutadans, professionals, organitzacions del món, uniu-vos!». No es tracta de matar l'economia, sinó de recol·locar-la, d'acotar-la en els límits de legitimitat. No ho podrem fer sense competitivitat ni sense coneixements. Necessitem coneixement, astúcia i saber quines són les finalitats que perseguim. Per això, haurem de tornar a explicitar la finalitat del bé comú». (B. R. M.)

«Lofti Zadeh, un matemàtic i filòsof, diu que en problemes complexos, en situacions complexes, quan un pretén fer diagnòstics simplificats, s'ha allunyat definitivament del significat d'aquests diagnòstics. És a dir, diagnosticar amb simplicitat una situació tan complexa com la que tenim en aquests moments, no és només errar, sinó no tenir cap significança. Crec que, malgrat la duresa del moment, en què tot porta a la preocupació, és temps d'esperança, i també d'esperança cristiana per a aquells que visquin el sentit de l'esperança des d'aquesta convicció profunda i transcendent. Però també de la laica, també de l'esperança del final de la vida de Heidegger. Esperar, en aquests moments, vol dir que tots hem d'assumir colideratge i, per tant, és una esperança proactiva, una esperança que ens implica a tots, que ens obliga a moure'ns. Crec que ara és el moment del colideratge, un colideratge distribuït. Estem tots interpel·lats, no hi ha ningú en aquesta sala que no estigui interpel·lat. Tots tenim un factor de lideratge vers aquest canvi que necessitem, perquè és un moment també, malgrat tot, d'esperança». (J. R. R.)

«Crec que amb l'acció en l'àmbit dels municipis, en l'àmbit local, anirem avançant a poc a poc amb iniciatives, amb projectes pilots, treballant i tornant a ficar les mans a la terra. Estic convençut que tenim el deure d'actuar, d'equivocar-nos, de provocar, perquè si provoquem hi haurà una reacció i començarem a compartir el diàleg. Hem de tenir creativitat, tant se val si a través de l'economia del bé comú o no. L'economia del bé comú és una eina, és una possibilitat i n'hi ha a milers. Si tenim creativitat, si som creatius, al final tots en conjunt trobarem solucions. Jo tinc aquesta esperança, sóc optimista. Per concloure, crec que el treball que hem de fer és de consciència, de tornar a ser conscients de l'impacte que com a ciutadans podem tenir directament en la nostra societat, i del pes que tenim com a individus, com a grup, com a associació, com a empresa, com a Estat, com a província autònoma, etc. Podem actuar, i el poder de l'acció en tots els grups en els quals ens impliquem, crec que acompanyarà positivament el canvi social». (J. S.)

«Des de petit he fet esports de competició i he estat en competicions, i els meus pares no m'acompanyaven mai a cap partit, ni a mi ni a ningú de l'equip, i sempre hem competit. Independentment dels pares, quan jugues a un esport de competició, jugues contra l'altre equip, i has de guanyar. El problema no és que hi hagi competitivitat en l'esport, el problema és l'actitud amb què t'eduquen en aquesta competitivitat. Actualment dirigeixo un despatx de més de cent professionals, enginyers, advocats i financers que presten serveis en el mercat, hipercompetitiu, i el problema és l'actitud amb què els teus professionals i la teva empresa exerceixen aquesta competitivitat. Com respectes el competidor, com el tractes, com en parles, com valores els seus èxits, com n'aprens? ¿És una actitud positiva o negativa, la que tens respecte al competidor? Tots aquests elements s'han d'entrenar per a aconseguir que una organització, un equip esportiu o un grup, sàpiga competir amb netedat i acceptar la derrota quan calgui.

»Respecte a l'emprenedoria, hi ha dues visions: la més política, de treure'm el problema de sobre generant emprenedors, i una altra, la que veu que l'emprenedoria és necessària per a poder generar, crear, innovar, per a desenvolupar un país. Però és veritat que s'està utilitzant el concepte d'emprenedoria per a desfer-se una mica del problema de l'atur». (D. M. G.)

SOPAR HORA EUROPEA

Llibres publicats

50 Sopars Hora Europea. Diàlegs de Cultura
Del 51 al 100 Sopars Hora Europea. Diàlegs de Cultura

Resums publicats

- 132 L'art de la mediació
- 133 Davant un rebrot selvàtic en la joventut?
- 134 Donar ànima als dibuixos
- 135 Turisme en clau de pau
- 136 Fer festa
- 137 La violència com a fascinació
- 138 Vers un nou concepte de la professió
- 139 Crear i conservar
- 140 La persona humana: un ésser racional i emocional
- 141 L'aigua, un bé escàs?
- 142 Diagnòstic de la democràcia
- 143 Un mestissatge cultural?
- 144 Plaure i complaure's en la família
- 145 Invertir en solidaritat
- 146 Sobren milions d'habitants...
- 147 Humor versus frivolitat
- 148 L'educació i la tecnologia al servei del desenvolupament humà
- 149 Nous objectius d'humanització hospitalària
- 150 Creativitat per donar qualitat a la vida
- 151 L'esport: del competir al compartir
- 152 Empresaris emprenedors
- 153 Noves addiccions
- 154 Errors i negligències humans
- 155 Música per... educar, guarir, guiar...

- 156 Es pot construir la pau. En complir-se 10 anys de la Carta de la Pau
- 157 La dona, promotora de noves actituds
- 158 Infants superdotats. Es fan o neixen?
- 159 Llibertat coresponsable
- 160 La casa, espai per viure i per conviure
- 161 Alliberar la poesia
- 162 Barcelona, ciutat intercultural
- 163 Biotecnologia i alimentació
- 164 Soledat i silenci, brúixola de l'existència
- 165 Educar els sentiments
- 166 Habitatges sense barreres
- 167 Crisi d'autoritat, crisi de poder
- 168 Viure sense ressentiments
- 169 I després de la teleporqueria, què?
- 170 Conduir, una qüestió d'aptitud o d'actitud?
- 171 Civisme al segle XXI, el repte de conviure
- 172 Redescobrir les capacitats de la vellesa
- 173 Els joves, cap a una nova sociabilització
- 174 On són els savis d'avui?
- 175 El repte de la seguretat viària
- 176 L'assetjament moral
- 177 Escoles mixtes de pares i fills
- 178 La vida en positiu
- 179 Malalts pels diners?
- 180 La fragilitat de l'amistat
- 181 El plaer de tenir temps
- 182 Xina 2008
- 183 Desarmar la història
- 184 Parlem de la preadolescència
- 185 Somniar: font de creativitat
- 186 Adultesa amb harmonia
- 187 Entusiasmar per ensenyar..., entusiasmar per aprendre

- 188 Majories i minories en la convivència democràtica
- 189 Tenir consciència del propi cos
- 190 Interreligiositat, un fenomen dels nostres dies
- 191 La qualitat en la comunicació
- 192 Actituds i valors davant la crisi
- 193 La transversalitat dels valors
- 194 Els límits dels mitjans de comunicació
- 195 Idolatries del segle XXI
- 196 Intel·ligència espiritual
- 197 Nou model social. Claus d'interpretació
- 198 Diàlegs creadors de cultura
- 199 Els rumors, llavor de desconfiança
- 200 Conciliació i coresponsabilitat a la llar
- 201 La riquesa de la diversitat
- 202 Voluntariat en temps de crisi
- 203 De la queixa a la proposta
- 204 Decideix-te a decidir
- 205 Més enllà de la família: comunitats adultes
- 206 L'alegria com a antídot del ressentiment social
- 207 La creativitat, una eina davant la incertesa

